

LAZAR KOLISEVSZKI: A MACEDÓN NEMZETI
KÉRDÉS

(*A Jugoszláv Néphadsereg Hadtörténeti Intézetének
kiadványa*)

A macedón nemzeti kérdés iránti érdeklődés manapság is igen nagy, ezért került sor az ismert forradalmár erre vonatkozó cikkeinek, beszédeinek megjelentetésére. Mindezek a beszédek 1944 és 1960 között hangzottak el, jelentős évfordulók alkalmával, s a cikkek, tudományos értekezések is ebben az időszakban jelentek meg különböző lapokban és folyóiratokban. Ebben a második kiadásban a szerző elfogadta az olvasók és a kiadó javaslatát, hogy más rendszerezést alkalmazzon. Az első kiadásban ugyanis kronológiai módszert alkalmazott, s ezért a macedón nemzeti kérdés fejlődési szakaszai nem voltak teljes mértékben szemléltetők. Ez a második kiadás áttekinthetőbb. Ezzel a módszerrel egyben lehetőség nyílt a munkás- és nemzeti mozgalom egységének teljesebb ismertetésére. Ugyanakkor ez a rendszerezés szemléltetőben ismerteti 1941. október 11-ének, a macedón nép története fordulópontjának jelentőségét, továbbá a szocialista Jugoszlávia népei és nemzetiségei közösségében folytatott küzdelmet a testvériség és egység elmélyítéséért, végül a Macedónia iránti hódító törekvéseket. Ezáltal szükségesnek mutatkozott, hogy néhány később elhangzott beszéd és megjelent írás is bekerüljön a második kiadásba. Ugyanakkor az első kiadásban napvilágot látott szövegek egy része kimaradt, mert ezeket már más helyeken és publikációkban részletesebben közreadták.

A macedón nemzeti kérdés és nemzeti öntudat fejlődése egybeesik az elmaradt török birodalomhoz tartozó Macedóniában jelentkező tökéletes viszonyok kialakulásával. A Macedón Belső Forradalom Szervezete (VMRO) Macedónia felszabadulásáért küzd, tehát a nemzeti kérdés fejlődése már abba a szakaszába ért, amikor ezek a politikai törekvések is kifejezésre juthattak. Persze, ezek a törekvések nem bontakozhattak ki, mert a forradalmi szervezet vezetőségében is a nagybolgár ideológia és hódító törekvések érvényesültek. Az 1903. évi ilindeni felkelés, noha a pillanatnyi társadalmi-politikai feltételek még nem voltak érettek hozzá, mégis a nemzeti felszabadító harcnak már egy bizonyos fejlettségi fokát

jelezte. A nemzeti és munkásmozgalom egységét tükrözte a Kruševói Köztársaság is. 1908-ban az ifjú török forradalom időszakában a macedón forradalmárok és szocialisták egyöntetűen az ifjú török rendszer védelméért szálltak síkra, mert határozott társadalmi-politikai reformokat és autonómiát reméltek tőle. A Balkán-háborúk és a török uralom megszűnése azonban nem hozták meg a macedón népnek a nemzeti felszabadulást. Mert a nemzeti felszabadító harc új feltételek és megváltozott viszonyok között folyt, a forradalmi munkásmozgalom pedig a JKP vezette osztályharc integrális részét képezte. Lassította azonban a forradalmi munkásmozgalom intenzitását Macedóniában, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártja 1923-ban a nemzeti kérdésben helytelen álláspontot foglalt el. Ez hozzájárult ahhoz, hogy a macedón nép nemzeti elégedetlenségét a VMRO és a többi polgári párt a saját pártpolitikai célkitűzései megvalósítására próbálta kihasználni. 1923 után azonban a JKP a nemzeti és a macedón kérdésben is helyesebb álláspontra helyezkedett, azzal a határozattal, hogy ennek jelentősége sem lesz kisebb a horvát és a szlovén nemzeti kérdésnél. Egyúttal elismerték a macedón nép jogát az önrendelkezésre és az elszakadásra is. A macedón nemzeti kérdésben proklamált helyes álláspont további afirmációja 1937 után jutott teljes mértékben kifejezésre, amikor J. B. Tito vette kezébe a JKP osztályharcának irányítását. Az 1940 októberében Zágrábban megtartott ötödik pártértekezlet — mint ismeretes — állást foglalt a macedón nép önállóságáért, és önrendelkezéséért folytatott harc támogatása mellett, de előtérbe helyezte az olasz és a bolgár hódító törekvések leleplezésének fontosságát is. Macedóniában azonban már ebben az időszakban az akkori Tartományi Pártbizottságban olyan elhajlások is jelentkeztek, amelyek a nemzeti felszabadító és az osztályharc egységét is veszélybe sodorták. A Tartományi Pártbizottság titkára „a nemzeti front” létrehozásának elsődlegességét hangoztatta, és ennek megvalósítása érdekében a bolgár profaszta elemekkel való együttműködéstől sem riadt vissza. Ez az álláspont lényegében nem sokat változott a megszállás után sem, amikor a Vardár menti Macedónia nagy része bolgár megszállás alá került. Ez kifejezésre jutott a Bolgár Munkáspárthoz (kommunista) való csatlakozás tendenciájában is azzal az indoklással, hogy itt a feltételek hiányoznak a népfelkelés megindítására, mivel a feldarabolt ország többi területeivel szemben — amelyek elvesztették függetlenségüket és megszállás alá kerültek — Macedóniának Bulgáriához történt csatolását nem lehet így értelmezni. Jugoszlávia Kommunista Pártja központi vezetőségének azért nagy erőfeszítésébe került az új Tartományi Pártbizottság megalakítása. Ezáltal 1941. október 21-e, a macedón népfelkelés napja egyúttal sorsdöntő is volt. Ezután a népfelszabadító harc ezen a területen is egyre jobban fellendült, bár nem volt mentes a megcorpanásoktól sem. Ebben a küzdelemben kétségtelenül új szakaszt jelentett a JKSZ Központi Bizottságának határozata, amelynek értelmében 1943 márciusában Tetovón megalakult Macedónia Kommunista Pártja.

nak Központi Bizottsága, amely nagy fontosságú volt a macedóniai párt és politikai vezetőség további önállósulására, a pártszervezetek és káderek további erősödésére. A következő időszakban nemcsak a macedón partizánosztagok harci tevékenysége fokozódott, és újabb területek szabadultak fel, hanem a megszállt bolgár hadsereg szökevényeiből is antifasiszta harci egységek alakultak.

Mint ismeretes, az AVNOJ II. ülése nagy jelentőségű volt Jugoszlávia népei és nemzetiségei számára. Ugyanígy a macedóniai nemzeti kérdés helyes rendezésének törvényes biztosítását is az ülésezés határozatába foglalta. A felszabadulást követő két évtizedet is a szerző írásaiban és beszédeiben a testvériség és egység eszméje elmélyítési időszakának nevezi. Többször ismertette a jugoszláv szocialista hazaszereket alapelveit, amellyel szöges ellentétben áll minden nacionalista megnyilvánulás, elhajlás és szeparatizmusra való törekvés. Külön foglalkozott a nyelvi egyenjogúsággal, azzal, hogy hazánkban nincs és nem lehet privilegizált államnyelv.

Kolisevszki az 1960-as években megjelentetett írásainak és beszédeinek jó részét a Macedónia és a macedón nép iránti hódító törekvések taglalásának szentelte. Külön kitért azoknak a nagybolgár törekvéseknek a tarthatatlanságára, miszerint a macedón lakosság lényegében bolgár és a múltbeli harca az autonómiáért tulajdonképpen egy ideiglenes történelmi kompromisszum a balkáni államok Macedóniáért vívott egymás közti harcának feltételei között.

Ezzel szemben azonban a külföldi hódító törekvések propagandája nem akadályozhatta meg a macedón nép nemzeti politikai integrációjának történelmi folyamatát. Mindez a legnehezebb körülmények között ment végbe a szomszédos államok macedónellenes, elnemzetlenítő, asszimilációs törekvései miatt. Természetesen a múltbeli törekvések a macedón kérdés „rendezésénél” legkevésbé vették tekintetbe a macedón nép óhajait és nemzeti érdekeit. Ezért a macedón nép igazi felszabadulásának útja volt, amikor még a népfelszabadító harc időszakában az Egyesült Népfelszabadító Front platformját fogadta el. A háború után a Macedón Szocialista Köztársaság fejlődése hozzájárult a macedónok nemzeti hovatartozásának erősödéséhez is, függetlenül attól, hogy hol élnek.